

Examen philosophico-theologicum dissertationis cujusdam Hallensis de concubinato / [by C. Thomasius].

Contributors

Gramlich, Johann Andreas, 1689-1728.

Thomasius, Christian, 1655-1728

Jager, J. W

Publication/Creation

Tübingen : J.C. Reis, 1713.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/tsdhyeep>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

EXAMEN

PHILOSOPHICO-THEOLOGICUM

Dissertationis Cujusdam
Hallenensis

DE

CONCUBINATU,

PRÆSIDE

VIRO MAGNIFICO

DN. JOH. WOLFGANGO JÄGERO,

SS. Theol. Doctore & Professore Primario, Ducis Wür-
tembergici Consiliario Gravissimo, Universitatis Tubingensis
Cancellario & Ecclesiæ Præposito
Dignissimo &c.

Defensum ab Auctore

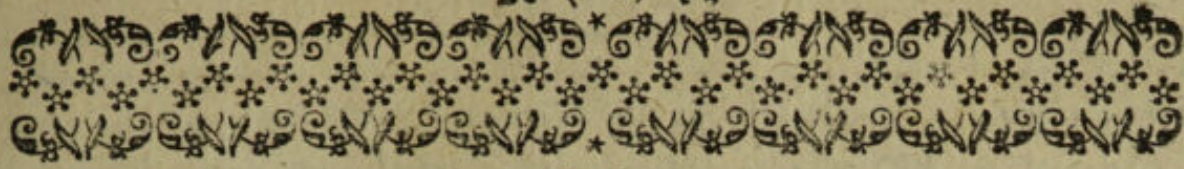
M. JOANNE ANDREA GRAMMLICHIO,
Stuttgard.

TUBINGÆ,

Literis JOH. CUNRADI REISI,

Anno M D CC XIII.

§. I.

Gregium est illud Illustris *Thomasii*, asserentis, intentionem fuisse sibi in Institutionibus suis, sine *respectu personarum* in nudam veritatem inquirere, & cum *sententiis*, non cum *hominibus* pugnare; conf. *Diss. Proæm. Instit. Jurisprud. Div. §. XXII. pag. 19.* Quemadmodum enim in *veritatis studio* nihil magis impedimento esse potest, quam *præjudicia*: ita præsertim magnorum virorum *auctoritas* supersticiosius suspecta multos jam retinuit, quo minus in *sententiarum* veritates penetrare, easque potuerint assequi. E contrario autem, comprobante id experientia, is felix in invenienda veritate semper fuit, qui, *clausis quasi oculis corporis*, mentis aciem non nisi ad contemplationem seriam nudæ veritatis direxit, & ita cum *sententiis* pugnam ingressus est, non cum *hominibus*; perinde tere, ac apud *Athenienses* olim in foro litium cognitio ventilatioque solebat institui. Atque uti hæc laudabilis intentio fuit *Thomasii*, ipso edicente, in Institutionibus de divina Jurisprudencia: sic eadem & mea erit in hac Disputatione de Moralitate Concubinatus. In ea nimirum *sine respectu personarum*, concubinatum de Jure licitum esse asserentium, in *nudam veritatem* Moralitatis ejusdem inquirere animus est, eoque cum *sententia* pugnare, non cum *hominibus*, quos pro eo, ac par est, veneror atque æstimo. Id quod dum facturus sum, eo minus me culpatum aut exagitatum iri confido, quo magis id, quod ipse facit, in aliis quoque adprobat, *magni vir nominis, Thomasius*, gaudens quippe de hoc seculo, cum plerique jam cupidi sint *magis id* examinandi, *quid* dicatur, quam *quis* dicat, quæ verba illius sunt in *Fundam. Jur. Nat. & Gent. cap. Proæm. §. IV. pag. 4.*

§. II.

Ante verò, quam ipsam tractationem nostram de *Moralitate Concubinatus* auspicemur, Concubinatus paulo diligentius distinguere debet, ut intelligatur, quid sit id, de quo disputetur. Observamus autem Concubinatum quendam *veram* ac *ratum* esse *conjugium*, quod maritali affectione, sobolis procreandæ causa, in perpetuum, cum una contrahitur, etsi *effectibus* quibusdam *juris civilis*

civilis propriis privetur, aut etiam effectus quosdam naturales impedimento *legis civilis* amittat; conf. *Grotius de Jur. Bel. ac Pac. Lib. II. cap. V. §. XV. n. 1. 2.* & ad eum *Zieglerus in Animadvers. in Lib. II. cap. V. §. XV. pag. 282.* At vero alius est *Concubinatus*, qui fuga matrimonii, *incontinentiæ causa*, contrahitur pacto mutux fidei, sed eo dissolubili, & sine affectione maritali, eo *sine* ut quis interim cum aliqua inhonesta fœmina *concumbere*, & *libidinem explere* queat; conf. *Bœclerus in Hug. Grot. Lib. II. cap. V. §. XV. pag. 172.* & *Vitriarius in Instit. Jur. Nat. & Gent. cap. V. Quest. XXII. pag. 129.* Denique recentior quidam *Scriptor* per *Concubinatum* intelligit conjunctionem quandam domesticam arctiorem, eamque pro lubitu dissolubilem, sine affectu maritali, cum fœmina, ejusmodi præsertim, quæ *justa uxor* esse poterat, ad evitacionem *scortationis*, non exclusa tamen *omni inentione* procreandæ sobolis vid. *Diff. Christ. Thomasi de Concubinatu §. III. pag. 6. §. IIX. pag. 19. lit. b. §. IX. pag. 20.* & alibi passim coll. cum. *Dissert. Theol. Breithaupti de Concub. prohibito §. II. pag. 3. & seqq.* Atque hi fere significatus sunt *Concubinatus*, sollicitè distinguendi, ne inde oriatur in disputando quædam confusio. Ad *Tertium* autem & *ultimum* quod attinet, de eo in præsens nos sumus solliciti, ut ejus *Moralitatem* scrutemur.

§. III.

Scrutaturi itaque *Moralitatem* *Concubinatus*, in *tertia* significatione accepti, ad principia *tum* sanæ rationis, *tum* Sacræ Scripturæ, tanquam ad lapides *Lydios*, exigemus *præcipuas* ejus *essentialesque* qualitates, easque ejusmodi esse demonstrabimus, quæ *intrinsece* malam *Moralitatem* importent, ut inde ad oculum cuivis pateat, *talem* *Concubinatum* in se & *sua natura* juri divino adversari, eoque *malum* esse, nec unquam fuisse in foro *divino* licitum, sed inde à *primis* humani generis initiis ad *hac* usque tempora *semper* prohibitum. Eandem fere instituti sui rationem habuit vir eruditionis non minus quam pietatis gloria ubique celeberrimus, *Breithaupt*, in elegantissima *Dissertatione de Concubinatu à Christo & Apostolis prohibito*, uti id videre est §. III. pag. 4. & §. V. pag. 8. Perinde ac *malam* *Moralitatem* *Concubinatus* ex præcipuis ejusdem qualitatibus ex *7* *Cicorum* quoque ordine doctissimus *Zieglerus* edisserit, qui, in eo, inquit, quod *Concubinatus* à maritali longius absit adfectu, nec

perpe-

perpetuum vitæ consortium quærat, non poterit *verum legitimumque* esse aut dici matrimonium; vid. *Animadvers. Ziegleri in Grot. Lib. II. cap. V. §. XV. pag. 202.*

§. IV.

Quodsi jam *primum* ad principia *sane rationis*, sive, quod idem est, ad *legis naturalis dictamina* examinamus hunc Concubinatum, multipliciter profecto dispalescet *mala illius Moralitas*, ut frustra dixerit Auctor Dissert. de Concubin. *jure naturali* Concubinatum unius cum una *licitum* esse atque *indifferentem*, conf. ad §. XVII. *lit. d. pag. 34.* Nam Lex naturæ non permittit, sed gravissime potius *prohibet* omnem eam conjunctionem maris cum fœmina, quæ non instituta est ad *regulas* legitimi matrimonii, quod quippe unum ad propagationem generis humani ita ordinatum est à Deo, ut *præter illud* alia quæpiam societas nuptialis admitti *sine vitio* non possit, prout id ipsum edisserit præter alios quoque celeberrimus *Thomasius* in Instit. Jprud. Div. *Lib. III. cap. II. §. 82. pag. m. 453.* Si quis jam, *hoc presupposito*, in requisita matrimonii cujusdam legitimi ex dictamine legis naturalis inquisiverit, is profecto mecum deprehendet, Concubinatum, de quo in præsens, adeo cum iis non convenire, ut eisdem potius in *singulis suis qualitatibus* è diametro sit oppositus. Legitimum enim matrimonium, ad *regulas* legis naturalis initum, oportet ut sit *perpetuum*, conjunctum cum *affectione maritali*, & intendens *primario* procreationem sobolis, veluti id nos docet *Zieglerus* ad Grot. *L. II. c. V. §. XV. pag. 292.* & *Huberus* in Jure Civit. *L. II. Sect. I. c. III. §. 3. seqq.* Concubinatus autem, quemadmodum Auctor Dissert. eum describit, non est perpetua quædam uxoris cum marito cohabitatio, sed ea *facile*, imo, *pro libitu dissolubilis*, conf. §. III. *pag. 6. §. VII. pag. 18. 19.* non sibi conjunctam habet *adfectionem maritalem*, sed eam penitus excludit, vid. §. IX. *pag. 20.* non *primario* intendit procreationem sobolis, sed saltem evitacionem scortationis, sub qua latet *libidinis* expletio, non tamen impediens prolis generationem, vid. §. XXVI. *lit. a. pag. 51. coll. §. III. pag. 6. §. X. pag. 21. coll. Thomæ Instit. Jprud. Div. LL. cc. §. 168. seqq. pag. 470.* Annon itaque verum id est, quod dixi, è diametro sibi invicem opponi Concubinatum ejusmodi, & *legitimum* ex dictamine legis naturalis *matrimonium*?

A 2

Quod

Quod cum ita sit, dispalescit inde, quod ab initio monui, malum esse hunc *Concubinatum*, legique naturali plane adversari, eoque *prohibitum* esse, cum *non legitimum* matrimonium sit, nisi individua viri ac mulieris conjunctio. At vero dixerit fortasse quispiam, frustra id haecenus à nobis sumi pro certo atque *indubitato*, quasi vero hæc *requisita* essent matrimonii vi legis naturalis, ut illud sit *perpetuum*, ut habeat semper sibi conjunctum *affectum* maritalem, ut *primario* intendat *procreationem* sobolis. Ita utique excipere videtur *Auctor* Dissert. de Concubin. ad §. III. pag. 7. idque ex *principiis* Excellentissimi DNI. Præsidis sui, qui in *Institutionibus* statuit ad essentiam matrimonii, secundum *legem naturæ*, non requiri *maxime*, ut illud sit *perpetuum*; conf. *Lib. III. cap. II. §. 102. seqq. pag. 456.* quæ etiam repetit in *Fundam. §. N. & G. Lib. III. cap. II. §. 17. pag. 177.* Unde & DNS. *Thomasius* existimat in Concubinatu *vitium* ex *rationis* dictamine demonstrari non posse, vid. *Ipr. Div. L. III. c. II. §. 169.* Quapropter ut assertioni nostræ eo magis sua constet firmitas, id jam nunc agemus, ut rationibus *firmis* atque *validis* evincamus, vi *legis naturalis* omne legitimum matrimonium oportere esse *perpetuum*, conjunctum cum *adfectione maritali* & intendens *primario* sobolis *procreationem*.

§. V.

Quod *omne* matrimonium secundum *legis naturalis* dictamina esse debeat *primo* perpetuum, probatu est facile ex multis rationibus, quarum *potissima* ex *sine* matrimonii nobis desumi posse videtur. Si enim *fines* cujusque societatis particulares *ipsi isti societati* suam *formam* dant atque *essentiam*, consequitur inde, quod ad societatis *conjugalis essentiam* non tantum requiratur qualiscunque ad tempus cum vitæ consuetudine conjunctio, cum *finis* matrimonii non solum sit *procreatio* sobolis, uti *Auctor* Dissert. de Concubin. ad §. 3. tit. b. pag. 7. tradit, sed & *educatio*, & *utraque* quidem *honestæ & decoræ*, secundum placita Excellentiss. Præsidis in *Fundam. §. N. & G. Lib. III. cap. II. §. 17. pag. 177.* ad quem *finem* obtinendum non nisi matrimonium *perpetuum* & ad dies vitæ initum, suffecerit. Quî enim, *quæso*, ab eo erit *honestæ* *procreatio* sobolis, qui per *divortiorum licentiam* modo hanc modo illam in torum adsciscit, & pro *lubitu* suo iterum inde *ejicit*, ut ita *pluribus* promiscue ductis uxoribus *corpus suum*

suum prostituat, perinde ac id *cernere* licet in *brutis* animantibus, quid? quod *ipsa* procreatio sobolis hoc modo *impeditur*, quod saltem in iis videre est, qui *ante* initum *legitimum* matrimonium cum *pluribus* rem habuere. Unde & *Minos* divortia permisisse legitur, ne *multitudine* liberorum laboraret respublica, teste *Aristotele II. Polit. cap. VIII.* ut adeo quis *frustrata* tali Concubinatui, tanquam matrimonio *dissolubili*, *finem* assignet procreationem sobolis conf. *Hertius in Elem. Jpr. Civil. Part. II. Sect. II. §. XI.* Et qui porro etiam *decora* sobolis *educatio* expectari poterit, cum post *natam* prolem *dimittitur* mater, & saepenumero *deinde* pro ista *licentia alia* atque *alia* superinducitur *noverca*, cui proles *educanda* committatur? Unde & *Velthemius* matrimonium quodcunque ex sua natura *indissolubile* esse probat ex eo, quia *ordinetur* ad *finem*, qui requirat *indissolubilitatem*, nimirum ad *prolis educationem*, quæ *tota* vita durare debeat; conf. *Introduc. ad Grot. II. cap. V. Quest. III. pag. 780.* Agnovit id certe ipse *Thomafius*, qui in *Fundam. J. N. & G. matrimonium*, inquit, ad *diem* vitæ *maxime* aptum est ad *promovendam* *decoram* & *honestam* *educationem* sobolis; *Lib. III. cap. II. §. 17. pag. 177.* Unde uti *Auctor Dissert. de Concubin. ipsa DNI. Presidis* sui placita de hac re in *Fundamentis* sibi *adversari* non male animadvertit, ad §. *III. lit. b. pag. 7.* ita ne quicquam inde sese extricare potest *distinctiuncula* ista inter *magis* & *minus* decorum ac honestum, cum recte ex *Osiandro* ad *Grotium* dicat *Becmannus*: Si qua re abstinere *honestius* esse dicat ipsa ratio, ipso *jure naturæ* innotescit illud habere aliquam *obliquitatem*, idest, *malam* quandam *moralitatem*; conf. *Becmannus* ad *Grot. Lib. I. cap. II. §. VI. in med. pag. 123.* Id quod itidem respondendum esse puto ad discursum laudatissimi *DNI. Thomasi* de forma conjugii secundum *jus naturæ* *perfectiori* & *minus* perfecta; In *Instit. Jprid. Div. Lib. III. cap. II. §. 121. 122.* Quæ cum ita sint, per se jam concidit omnis discursus iste Domini Auctoris *Dissert. de Concubin. ad §. III. lit. b. pag. 7.* quo ex *sine* societatis conjugalis defendere conatur *definitionem* matrimonii *Grotianam*, quam tamen ne ipse quidem *Thomafius*, pro sua perspicacia, ab *omni errore* immunem esse existimat, in *notis* ad *Hub. Lib. II. de Jur. Civ. Sect. I. cap. III. §. 3. not. 9.* Præter alios enim defectus, quos ordine recenset summe Reverendus *Vir, Hochstetterus*, in *Colleg. Pufend. Exercit. IX. §. VIII. lit.*

a. pag. 393. hunc quoque insignem habet, quod de *perpetuitate* matrimonii *nullam* plane mentionem injicit, eoque permittit, ut illud saltem *ad tempus* contrahatur. Hinc & *Huberus*, nescio, inquit, quid sibi velit à *μὲγας*, hoc *commento* definitionis; nisi *concubinatum*, polygamiam, & *divortium* ejus complexu protegere & *velamento* juris, saltem *naturalis*, induere tentet; de *Jur. Civit. Lib. II. Sect. I. cap. II. §. 2. pag. 378.* Atque his verbis insimul quoque Domini *Auctoris* *Dissert. de Concubin.* hanc definitionem *Grotianam* *adprobantis* & *defendentis* intentionem edisserit *Huberus*.

§. VI.

Accedit huic *rationi* ex *sine* societatis conjugalis *desumpta* pro indissolubilitate matrimonii porro & *hæc*: Quemadmodum *Lex naturalis* conservationem familiarum civitatumque in suo *decore* atque *incolumitate* præcipit, ita quicquid huic adversatur, illud necesse habet *interdicere*, ut pro licito haberi nequicquam possit: Ecquid autem erit, quod & *familias* & *civitatum decorem* publicum tantum non *penitus* evertit, si hoc non est, sc. *divortia* pro lubitu frequentandi *licentia*, quam *Concubinatus*, de quo in præsens, largissime *concedit*? Testatur id ipsum magnus inprimis vir, *Pufendorfius*, qui, per ejusmodi *divortiorum* *licentiam*, inquit, non possunt non & *familia* & *publicus* civitatum *decor* gravissime convelli de *J. N. & G. Lib. VI. cap. I. §. XX.* quod ne ipse quidem *Thomasius* negare sustinet, qui effugium hic potius quærit in eo, quod *legis civilis* sit *interesse civitatum* procurare, in *Instit. Jpr. Div. Lib. III. cap. II. §. 128. 129.* Ratio nostræ assertionis in promptu est illi, qui secum perpenderit, quicumque *altiam* ex *alia* ducat *uxorem*, repudiatis prioribus, eum multis implicari *affinitatibus*; Iis enim contractis *familiæ dilatata* nimis ad *vulgum* quoque *ignobilem* tandem deveniunt; quo facto non tantum *suum* amittunt *decus*, sed & necesse tandem habent ad *incitas* recidere, quia opes, quantumvis magnæ, si *plures* in *partes* dividantur, concisæ fiunt atque exiguæ: Cum autem *familia* ita *distracta* per frequentata *divortia* prosteruntur, ecquis, putas, *civitatum* *decor* ac *robur* amplius *supererit*? Quicquid enim *ornamenti*, *decoris* atque *firmamenti* habent *civitates*, id *omne* profecto mutuo quasi accipiunt ab *illustrioribus familiis*, quibus *respublica* aliqua ita *compacta* est atque *composita*, ut *sis* tamquam suis *fulcris* innitatur. Quapropter prudenter omnino

Romulus novam civitatem *legibus* conditurus instituebat, ut matrimo-
nium esset *insolubile*, quod *omnibus* civitatibus commendat *Dionysius*
Halicarnass. Lib. II. A quo instituto sui *Romuli* quamprimum abiere
Romani, frequentantes divortia *levibus* vel *nullis* de causis, tam pri-
mum eorum & *familia* & *civitas* maximam partem *roboris* atque *de-*
coris sui amisit, uti id annotat *Pufendorf. de J. N. & G. L. VI. §. XX.*
cap. I. At vero excipit celeberrimus *Thomasius*, committi à nobis in
hoc discursu *μετάβασις εἰς ἄλλο γένος*; *Leges* enim *civiles* disponere de
interesse civitatis & *decore* familiarum, eoque illud non *miscendum*
esse cum *sine* societatis nuptialis; vid. *Christ. Thomasi Instit. Jpr. Div.*
Lib. III. cap. II. §. 129. Respondeo nihil heic à nobis *misceri*, sed id
tantum dici, quod *Lex* naturæ etiam *solicita* sit de *decore* & *incolumi-*
tate familiarum civitatumque, secundum illud *generale principium*
Juris naturalis, de *conservanda* *socialitate*, ipsi *Thomasio* adprobatum.
Neque enim *Lex* naturæ existimanda est *nihil* disponere de *statu ci-*
vili, quem quippe *honestum*, *justum* & *decorum* esse jubet, ex eo saltem
dictamine, quod *omnem* in universum statum *regulas justi*, *honesti* ac
decori observare vult. Quæ cum ita sint, non sane *miscetur* interesse
civitatis cum *sine* societatis nuptialis, sed *inde* hoc argumentum du-
citur, quod, *eo ipso*, quia *Lex* naturæ familias civitatesque in suo *de-*
core ac *robore* conservatas velit, ita *attemperari* debeat *societas* *matrimo-*
monialis, ne id ipsum *per eam* destruat^r potius quam promoveatur,
cum *ista* ordinata sit ad *conservandam civitatem*, cujus quippe *illa*
est quoddam veluti *seminarium*.

§. VII.

Denique si exegeris ad *principium* J. N. de non *ledendis*
aliis licentiam pro *lubitu* dimittendi uxorem, annon fateri necesse
habes, magnam per *hanc* virorum *licentiam* fieri *injuriam*? Fit utique
magna *injuria* universo *sexui* *fœminino*, qui habetur pro tam *vili*, ut
perinde ac *res* in commercium *venientes* abalienari possit pro *lubitu*
possessoris ac *Domini*; qualis olim *misera* servorum apud *Romanos* &
barbaras gentes erat *conditio*; eo autem *melior*, quam *hac* in parte *se-*
xus *fœminini*, qui quippe *gratis* ac *sine pretio* dimittitur. Fit *insuper*
magna quoque *injuria* *singulis* uxoribus à *viris* suis ita pro *lubitu* di-
missis. Præterquam enim quod *insignis* contumelia sit è matrimonio
dimitti, & homines *inde* has illasve *dimissionis causas*, sat saepe odio-
sas

fas & noxias facile suspicentur, conf. Pufendorfius in J. N. & G. Lib. VI. cap. I. §. XX. Certe plurimum nocet fœminis dimissio, cum ejusmodi dimissam non ita facile iterum ducunt alii ex preconcepta illa opinione, qua apud pleraque omnes gentes tanto honore atque ætymio virginitas colitur, ut fœmina, de cujus nuptus actum est, etiamsi corpore sit integro, pro corrupta habeatur; verba sunt Procopii Histor. Goth. L. IV. quibus fere consona sunt illa Taciti; mulier, quæ multis nupsit, non multis placet; conf. Pufendorf. L. VI. de J. N. & G. cap. I. §. XX. pag. 829. col. 2. At videor mihi audire excipientem aliquem, volenti non fieri injuriam; uxores ea conditione recipi in torum, ut post tempus inde iterum emittantur; quam conditionem si acceptent fœmine, habere eas, quod sibi imputent. Enimverò injuria erat, hanc virum posuisse conditionem, eamque quod acceptavit fœmina, id necesse habuit facere ex communi hac introducta consuetudine, quæ, uti dixi, magna cum injuria in sexum sequiorem conjuncta est, eoque jure nature merito habetur mala, pessima.

§. VIII.

Cæterum si liceret nobis esse prolixioribus, pro indissolubilitate matrimonii vi legis naturalis plurima gravissimorum virorum testimonia possemus cum eorum rationibus adducere. Sic judiciosissimus Pufendorfius utitur in de J. N. & G. judicium suum suspendat, illud tñ. pro nobis edisserit in de off. Hom. & Civ. Lib. II. cap. II. §. VI. natura, inquiens, tam arctæ conjunctionis ostendit matrimonium esse perpetuum. Moderatissimus JCIus, Hertius, in notis ad majus opus Pufendorfi, si cæteræ, inquit, amicitia sine gravi culpa dissui non possunt, tanto minus illa, quæ tot pignorum vinculo continetur, unde pendet honesta tum propagatio tum educatio nobilissimi animantis; ad L. VI. Pufend. des. N. & G. c. I. §. XX. lit. a. pag. 829. quæ aliis quoque rationibus confirmat in Elem. Jprud. Civ. P. II. S. II. §. XI. pag. 36. Doctissimus vir, Huberus, arctissima, ait, illa conjunctio per quam duo in unum coaluerunt, ita comparata est, ut non recipiat separationem, neque retractari possit; Jur. Civ. L. II. Sect. I. c. IV. §. 20. celeberrimus Titius dicit ad Pufend. levitas illa divortium naturæ hominum sociali haud convenit; ad L. II. c. II. §. 6. not. 2. p. 507. Maxime etiam huc pertinere videtur testimonium Job. Schulteri, qui, divortia, inquit, mutuo quidem consensu & privata auctoritate

Autoritate etiam *sine causa jure Romano* fieri licuit; *Novell. 22, 4. seqq.* Sed quum istud *juri naturæ & gentium* non sit consentaneum, v. *Platon. L. XI. de LL. Pufendorf. L. VI. de J. N. & G. c. I. 20. seqq.* cor-
 rexerit istud *Justinianus*, & certas causas constituens prohibuit, mu-
 tuo consensu *sine causæ cognitione* nuptias solvi; v. *Novell. 117. 8. & 9.*
 & *Novell. 134. 11. conf. Schilteri Instit. Justin. L. I. Tit. X. de Nuptiis*
 §. XX. pag. 58. Hisce Jctis calculum quoque suum adjicit Morali-
 sta & Theologus longe lateque famigeratissimus, *Hochstetterus*, hunc
 in modum ratiocinans: vetat *sciendi* conjugia *Lex natura*, quod di-
 vortia & finem matrimonii pessumdant, & humanæ decorum socie-
 tatis turbent; in *Coll. celeb. Pufend. Exercit. IX. §. XV. lit. e.* E-
 quidem non ignoro viros itidem gravissimos in contraria esse senten-
 tia, ut existiment, si *merum* jus naturæ spectetur, matrimonium non
 oportere esse *perpetuum* & ad dies vitæ initum; Ita ô πᾶν *Grotius*
 putabat *divortium* tale quid non esse, ut absque lege divina, positi-
 vam puta, nefas in eo adpareat; de *Jur. Bel. & Pac. L. II. 8. 9.* & in-
 primis *L. I. 2. 6.* Suffragatur huic *Guilielmus vander Muelen* ad *Grot.*
 in *Comment.*; ad *L. I. c. II. §. VI. n. 2.* Post vel potius ante hunc *Vel-*
themius in *Introduct. ad Grot.* pro eadem sententia tandem etiam de-
 cidit ad *L. II. c. V. Q. III.* *Christianus Thomafius* itidem hoc defen-
 dit rationesque contrarias magnam partem dissolvere conatur in *In-*
stit. Iprud. Div. L. III. c. II. §. 118. p. m. 457. His consentit denique e-
 tiam Moralista egregius, *Buddæus* in *Elm. Phil. Pract. P. II. c. IV.*
S. X. §. VIII. Enimvero, ut ab initio jam monui, non pugno cum ho-
 minibus, quos pro eo ac par est veneror atque æstimo; Sed in verita-
 tem nudam inquirere hætenus fuit animus, ut adeo cum sententia
 pugnaverim, rationibus, puto, haud contemne-dis aut elumbus.
 Quibus firmiter nos nixi multo minus ab hac sententia nos dimoveri
 patimur *divortia* à gentibus olim frequentata, æque ac hodieque apud
Siamenses, prout libet, solvuntur matrimonia; v. *Choisi* in diurnis *Iti-*
nerarii Siamensis & Louberius de Regno Siamensi *Part. II. cap. VII.*
n. 13. Præterquam enim, quod multitudo errantium errori non pa-
 riat patrociniū, ex ipsis quoque gentilibus fuerunt non pauci, qui
turpitudinem cujuscunque matrimonii dissolubilis agnovere. Hinc
divortia *Plato* reprobavit. *XI. de LL.* In Insulis *Fortunatis* infamia
 puniebantur, ut auctor est *Grotius L. 8. Histor. Belg. conf. Malach.*

II. 14. 15. Apud Romanos divortia inter *licita* quidem, sed tamen non *honestæ* habebantur. v. *Valer. Maximum L. 2. c. 1. & c. 9.* Apud *Perſas* quidem *libera* sunt divortia, sed tamen *iis rarius* utuntur, & *Siamenſes* ea pro magno *infortunio* habent; v. *Equitis Chardini Veyage en Perſe p. 129.* Adde his, quæ in hanc rem leguntur apud *Seldenum* de *Uxo. Ebr. L. III. c. XIX. p. 314.*

§. IX.

Atque hæc hætenus pro *stabilienda* ex dictamine legis naturalis *indissolubilitate* cujusque matrimonii. Prolixiores in deducenda hac parte nos esse oportuit, quia, *maxime* ex *duratione temporaria*, qua à matrimonio *strictè* sumto *potissimum* differat *Concubinatus*, *vitium* ejus ostendi non posse, edisserit *Illustris Thomasius* in *Instit. Jprud. Div. L. III. c. II. §. 168. seqq.* Enim vero cum hætenus evicerimus, *lege natura* ad matrimonium requiri *individuum vitæ consuetudinem*, patet, hac parte in concubinato *vitium* ex *rationis* dictamine *demonstrari* posse. Abit autem hic *Concubinatus*, ut supra jam monuimus, à *legitimo* matrimonio in eo quoque, quod & *excludit* affectum maritalem, & *primario intendit* tantum *evitationem* *scortationis*, sub qua tamen latet *ipsa libidinis expletio*. Agendum itaque ex *dictamine* legis naturalis *demonstremus omne* matrimonium *debere itidem* conjunctam sibi habere *affectionem maritalem* & *procreationem* sobolis *primario* intendere, ut inde eo magis *hujus Concubinatus mala* dispalescat *Moralitas*.

§. X.

Quod itaque *secundo loco* attinet ad *affectionem maritalem*, uti eam à *suo Concubinato* exulare jubet *Auctor Dissert. §. IX. pag. 20.* ita nos ostendemus eam *adesse* debere in *omni* matrimonio ex legis naturalis dictamine. Ecquid enim vel tandem *affectio maritalis* est aliud, quam quidem amor iste conjugalis, quem maritus uxori suæ præstare tenetur? Quemadmodum enim officium istud generale est *omnis mariti* erga uxorem suam, ut *singulari* quodam amore istam complectatur, uti id edisserit *Pufendorfius* de *Offic. Hom. & Civ. Lib. II. cap. II. §. X.* Ita is ipse amor designari consuevit per *adfectionem maritalem*, utpote qui à marito, *qua tali*, proficiscitur. In eo nimirum *discremen* est amorem *conjugalem* inter & *libidinosum*, quod, cum hic à viro quopiam, propter solum concumbendi

cumbendi actum & *explendam* libidinem, in mulierem non *legitime* junctam, feratur, *ille* è contrario fundetur in ipso statu conjugali, unde propter *primario* intentam sobolis procreationem tenerrimus quidam adfectus *mariti* erga junctam sibi *uxorem* enascitur. Atque hinc per se jam consequitur, quod in *omni* matrimonio adesse debeat hic *adfectus maritalis*, siquidem *omnis* maritus, qua talis, uxorem suam amare debet, æque ac *vicissim* uxor maritum, cum *reciproca* hæc sit obligatio. Nam rectissime docet celeberrimus *Thomasius*, quod in societate conjugali omni adesse debeat inclinatio *rationalis* duo corda *arctissime* & *perpetuo* secum uniendi, & casta conjunctione liberos procreandi, ac in liberis *mutuum* amorem suum veluti concentrandi vel rectius amplificandi; conf. *Introd. in Philos. Mor. cap. IX. n. XIII. pag. 292.* Id quod dum fit, *actio* ista vocari solet amor *conjugalis*, & ex parte mariti solius amor vel adfectio *maritalis*. At vero, quid hæc ad me? dixerit *Auctor* Dissert. de Concubin. Per adfectionem maritalem hic ego intelligo *communicationem dignitatis*, qua maritus pollet. ad §. III. lit. g. pag. 9. Annon autem à communicatione illius dignitatis uxor in *matrimonio* alias *licito* ad *Morganaticam* excluditur, inque ejus rei indicium copulatio fieri solet *sinistra* interveniente; vid. *Myleri Gamolog. c. VI.* Ita est utique; sed audiat *primo* Dominus *Auctor*, quod iste hic aliquem *significatum* assignet affectioni maritali, qui apud *Scriptores* hac de re est *inauditus*; cum isti non nisi *amorem conjugalem* intellectum per hanc vocem velint. vid. *Ziegleri Animadv. ad Grot. Lib. II. cap. V. §. 15.* Quod si autem ita pro lubitu *quodlibet* sub *qualibet* voce intelligere ac significare licet, quorsum vel tandem res deveniet? Certe *potestas τῆς ὁρμητικότητις* ac licentia potissimum *Philosophis* concessa huc usque trahi non debet; sed si qua de re ad alios loqui velimus, stringit nos istud Juris Naturalis; vocabula non in *alia* significatione adhibe, quam conventum est; conf. *Thomasius* in *Instit. Jpr. Div. Lib. II. cap. VIII. §. 35.* Deinde, quicquid tandem per adfectionem maritalem intellectum velit *DNS. Auctor*, ita tamen comparatus est *Concubinatus*, quem defendit, ut *necessario* amorem conjugalem maritalemque excludat. Cum enim in tali Concubinato degens vir pro *suo lubitu* uxorem ductam dimittit, ecquid, putas, inibi locum habebit maritalis amor atque affectio? Ex vero certe *Zieglerus*, cum inter qualitates Concubinatus etiam hanc recen-

fuiſſet, quod inibi deſit *maritalis adfectio*, addit: *maritaliter* aut con-
 jugaliter amare non poteſt, qui tantum *ad tempus* amat; In A-
 nimadv. ad Grot. *Lib. II. cap. V. §. XV. pag. 282.* Confirmat id ipſum
 quoque *Thomaſius*, qui in ſocietate *nuptiali* vult, ut adſit *inclinatio* ra-
 tionalis duo corda *arctiſſime* & *perpetuo* ſecum uniendi, ſi quidem
rationalis quidam amor particularis locum *inibi* habere debeat; vid.
de Arte ration. & virtuoſ. Amandi, cap. IX. §. XIII. XIV. pag. 292.
 Unde *rectiſſime* ſumme Reverendus Vir *Breithaupt* hunc Concu-
 binatum ex eo quoque impugnavit, quod inibi deſit amor *conjugalis*;
 in Diſſ. de Concub. Prohibito §. V. pag. 2.

§. XI.

Atque huc quoque ſpectare videntur ea, quæ habentur apud
Huberum, utpote qui de *Concubinato* ita diſſerit: procul hinc eſt illa
ſocietatis arctitudo, quæ in matrimonio deſideratur; cum vix *ulla*
 quam voluptatis *communicatio* in Concubinato fiat, qui & in *eum*
 modum inde ab initio contrahitur, ut *pro lubitu* ac unius voluntate
 diſſolvi queat, uti fert uſus aut etiam tulit apud *Romanos L. I. pr. π.*
de Concubin. vid. *Jus Civit. Lib. II. Sect. I. cap. III. §. 26.* His verbis
 quid aliud docet Doctiſſimus vir *Huberus*, quam quod amor conju-
 galis, ſive, ut ipſe loquitur, ſocietatis arctitudo matrimonialis in
 Concubinato locum habere non poſſit, qui quippe & *diſſolubilis* ſit,
 & vix *aliud* quidpiam, quam voluptatis *communicationem* intendat;
 Perinde ac laudatus modo *Zieglerus* in Concubinato deeſſe ſcribit
maritalem adfectionem, quia maritaliter aut conjugaliter amare ne-
 queat, *non tantum* qui ad tempus, ſed & qui propter *ſolum* concum-
 bendi *actum* aut explendam libidinem amat; conf. *Animadverſ. ad*
Grot. Lib. II. cap. V. §. XV. Enimverò excipit contra *Huberum*, qui
 notas ad eum ſcripſit, Illuſtris Vir *Thomaſius* hunc in modum: Quod
 dicitur: Vix ullam quam voluptatis *communicationem* in *Concubina-*
tu fieri, id de Concubinato *Clericali* forte nullum haberet dubium;
 at intuitu Concubinati *Ebræorum*, *Romanorum*, imo & *Germa-*
notum docent *antiquitates* *hæſtoricæ* & *documenta* varia, Concubina-
 rum à matrimonio ad *morganaticam* plane non diſſerre, niſi *diſſolu-*
bilitate; ad *Hub. L. II. de Jur. Civ. cap. III. Sect. I. lit. X. ad num. 26.*
 Enimvero, cur tandem non niſi in *Concubinato Clericali* hæc volu-
 ptatis *Communicatio*? omnia turpia non niſi Clero præ alijs & bar-
 baris

baris gentibus imputare solet *DNS. Thomafius*, odio potius eò ductus in Clerum, quam rationibus solidis. Deinde producantur istæ antiquitates *historicae*, & monumenta *varia*, & alia hujus generis nos eis opponemus; Denique sufficit nobis, quod *dissolubilitate* differat hic Concubinatus à *legitimo* matrimonio, cum, uti modo evicimus, vel solam istam ob dissolubilitatem inibi adfectus conjugalís, seu societatis arctitudo matrimonio legitimo essentialis *locum* habere *non* possit. Cæterum mox in eo erimus, ut evincamus *dissolubilem* hunc Concubinatum *nihil* fere aliud intendere, quam quidem *voluptatis communicationem* per libidinum *multiplicia* exercitia, ut adeo eo ipso quoque inibi adfectus *conjugalís* aut maritalis exulare necesse habeat.

§. XII.

Tandem ut de *sine* matrimonii primario ex dictamine legis naturalis aliquid subjungamus, iste est extra omnem *fere* controversiam *procreatio* sobolis. Utut enim *extinctio* quoque libidinis inter *fines* matrimonii soleat referri: pro *primario* tamen habetur communiter *procreatio* sobolis, qui quippe *actus* magis naturalis est, quam ille, cum in sobolis generatione & *communis* & *singulorum* utilitas obtineri queat; Hinc laudatissimus vir *Thomafius*, ubi in *Instit. 7pr. Div.* occupatus est circa inquirendos matrimonii fines, ex ratione non una sobolis procreationem tandem pro primario habet. *Lib. III. cap. II. §. 71. seqq.* Quod itidem quoque facit *Bæclerus*, qui procreationem sobolis *primarium* finem constituit, quia ista *serviat* reipublicæ, in qua id spectandum sit, ut semper succrescant *cives*, qui Patriæ in *publicis* muneribus ac oneribus operam dent; vid. *Instit. Polit. Lib. I. cap. II. pag. 34.* Quæ cum ita sint, denuo *differentia* quædam insignis *matrimonii* cujusdam legitimi à *Concubinatu*, de quo in præsens, nobis panditur. Nam *Auctor* Dissert. de Concubin. ut superius jam diximus, finem sui *Concubinatus* constituit *non* primario procreationem sobolis, utut *eam* impedire non velit, sed *evitationem* *Scortationis*, uti id videre est §. XXVI. *lit. a. pag. 50. 51.* sub qua later ipsa *expletio* libidinis, quam quis adeo *continere* amplius non posse præsumitur, ut uxorem sibi adjungere necesse habeat, si quidem *vagas* libidines *evitare* velit. Atque hanc *vitationem* scortationis pro tertio fine matrimonii habet *Bæclerus* in *Instit. Polit. Lib. I.*

cap. II. pag. 34. Quod autem propter hanc finium matrimonii permutationem ex lumine rationis impugnari possit hic Concubinatus, placet edisserere verbis *Thomasii* potius, quam meis, quæ huc redeunt: peccabitur utique à concubinariis, quod ductum naturæ ejusque fundatoris invertant, & cum conjunctionem suam ad procreandam pariter sobolem & extinguendam libidinem dirigant, illam tamen secundario saltem & per accidens desiderent, cum tamen sciant ex ductu rationis eam esse finem matrimonii primum. vid. *Instit. 7pr. Div. Lib. III. cap. II. §. 170.* Quod autem subjungit *Dn. Thomasius*, non ex omni parte nobis adprobatur, cum *Jurisp. natur.* stricte sic dictam externas actiones potissimum respicere statuit. vid. *LL. cc. §. 171.* secutus in eo *Pufendorfius*, qui eadem tradit in *Præfat. ad Lib. de Offic. Hom. & Civ. §. IX.* Sed cum formale omnis actionis humanæ, secundum dictamen Legis naturalis, sit intentio, uti id ipsi laudatissimi Duumviri admittunt, & ubique inculcant, certe inde consequitur, quod *Jurisp. Naturalis* potissimum circa actiones internas occupata sit easque respiciat; id *ὡς ἐν περὶ ὁδοῦ.*

§. XIII.

Ecquid autem pro fine hujus Concubinatus poterit statui evitatio scortationis, cum exercendæ vagæ libidini nihil magis frena laxet, quam quidem concessa pro libitu dimittendæ uxoris licentia, quæ huic Concubinatus essentialis est. Nam cum inconstantes sint stimuli vagæ libidinis, qui uni objecto diu haud immorati in alia aliaque subinde ferantur, patet, quod quam optime quis hisce suis stimulis impiis satisfacere possit, si licitum ipsi sit, dimissis prioribus suis uxoribus alias in torum adsciscere. Et quid multa? suffecerint ad id probandum ipsa verba *Thomasii*, quæ ita se habent: conjugium ad dies vitæ maxime aptum est ad coercendam libidinem, & ad colendam honestam amicitiam cum persona diversi sexus: ac paucis interjectis: conjunctio tantum ad tempus vix meretur nomen conjugii, cum indicium sit animi vagi, libidinosi, & ad honestum amorem parum apti; in *Fundam. 7. N. & G. L. III. c. II. §. XVII. p. 171.* Unde & *Tutius* non male inquit: bonum finem aliquem isti divertendi licentiæ non temere assignaveris; in *observ. ad Pufend. de O. H. & Civ. p. 807.* Nam, ut dicam, quod res est, ejusmodi divertitis occasionem atque licentiam non dedit intentus finis matrimonii, procreatio

creatio scil. sobolis, utpote quæ cum *individua* uxore quam *optime* procurari potest, & uti paulo ante de *Minois* instituto annotatum fuit, per frequentata divortia *impeditur magis*, quam *promovetur*; sed vaga libido potius in *causa* fuisse videtur, quæ quippe *fastidians diuturnum* unius uxoris usum *alias aliasque* delibare fœminas gestiebat. Ita *Zieglerus* de Concubin. rationem ejus, quod non perpetuus sit, sed dissolubilis, hanc reddit, quia *cupiditas* cum tali fœmina concumbendi *tandem* tollatur; in *Animadvers. ad Grot. L. II. c. V. §. XV. pag. 282.* Unde non de nihilo esse puto proverbium de Concubina, quod sit *nomen voluptatis*, quicquid etiam *Auctor Dissert. de Concub.* in contrarium adferat §. XVI. p. 29. 30. ad quod, si quidem per *instituti* rationem liceret, unum alterumve non *sine specie* reponendum suppeteret. Ecquî itaque, putas, talem Concubinatum intendere evitationem scortationis, uti id quidem existimat *Auctor Dissert. de Concubin. §. XXVI. p. 50.* Adeo hoc non est, uti potius *insuper* quoque essentialis ei licentia dimittenda uxoris *adulteriis* locum faciat. Quam facile enim fuerit, cum uxore dimissa & alii junctæ, *antiquos* repetere amores? verba sunt *Titii* ad *Pufend. L. de O. H. & C. pag. 507.*

§. XIV.

Haftenus itaque luculenter satis id probatum dedimus, quod Concubinatus à *matrimonio* ex dictamine legis naturalis legitime inito differat *essentialiter*. Eundem fere in modum quæstionem hanc: an Concubinatus *verum* sit ac *ratum conjugium*: resolvit *Vitriarius*, qui nobiscum id negat, quia *Concubinatus* contrahatur tantum *libidinis explende* causa; quia sit *consuetudo diuturna*, non perpetuæ ac individua; quia sit *sine affectu* maritali; vid. *Vitriarii Instit. Jur. Nat. & Gent. cap. V. Quæst. XXII. pag. 129.* Paria lego apud *Zieglerum* numquam haftenus nobis sine laude citatum, qui, deflectit, inquit, Concubinatus à conjugio, non in eo tantum, quod sobolis procreandæ nullam habeat intentionem, sed etiam in eo, quod à maritali longius absit adfectu, nec perpetuum & indissolubile vitæ consortium quærat. conf. *Ziegleri Animadvers. ad Grot. Lib. II. cap. V. §. XV. pag. 282.* Cum autem à matrimonio *legitimo* ita differt Concubinatus, nullum amplius est dubium, quin iste *moraliter* malus sit, nec *unquam* haberi potuerit pro *interne* licito. Bene enim
& con-

& congruenter iis, quæ supra nos diximus, commentatur ad Grotium *Guilielmus vander Muelen*, qui, ejusmodi, inquit, Concubinatus nec in statu *naturali* nec *Civili*, justum & *legitimum* haberi debet conjugium, imo *illicitus* est, quia nullum ad explendam libidinem sobolemque procreandam, & humanum genus propagandum *legitimum* à summo Legislatore proditum medium, *excepto conjugio* in animorum & corporum conjunctione *individua*, id est, perpetua, sobolis procreandæ ac mutui sibi invicem præstandi auxilii causa, consistente; vid. *Guilielmi vander Muelen Comment. ad Grot. Lib. II. cap. V. §. XV. fol. m. 220.* At verò objecerit fortasse aliquis ejusmodi Concubinatum apud integras olim gentes *licentiam*. Ita quidem objicit *Dn. Auctor Dissert. de Concubin. §. IX.* idque exemplo tum Græcorum §. *X.* tum Romanorum §. *XI.* probare satagit. Enim vero, sit *interim* ita; ecquid inde? an *jure naturæ* id semper *licitum* erit, quod *externe* apud homines *gentiles* habetur pro *licito*? Ipse certe *DNS. Thomasius* ridet passim in suis scriptis *ear* probationes, quæ à *consuetudine gentium* desumuntur. Quam facile enim id erit, ut gentes integræ contra *legem naturæ* ipsis inscriptam peccent, veluti de *gentilibus* id testatur *Paulus*, quod isti veritatem *in adiutis* detineant, *Rom. I. v. 18. seqq.* & exempla ipsorum proh! dolor *Christianorum* comprobant, qui *meliora* sciunt, sed sequuntur *deteriora*. Quapropter ego quidem parum curo, an *antiquitus* apud ullas gentes Concubinatus pro actu *turpi* aut *scortationis* specie fuerit habitus; Suffecerit mihi id probasse, quod iste actus *turpis* sit, quia *non* est ad legis naturalis regulas matrimonialis, quod sit *scortationis species*, quia à communi *definitione* scortationis non nisi in *eo* est diversus, quod *non* sit *vagus*, sed cum *certa* persona Concubitus, quæ verbâ sunt *Guilielmi vander Muelen LL. cc. §. XV. pag. 220. col. 1.* Deinde legitur quidem apud *Scriptores* de gentium Concubinatus; sed hætenus quidem *nemo* mihi potuit ostendere vel *unum* locum, ubi *ejusmodi* Concubinatus legatur adprobatus. Equis autem ita argumentabitur cum *convictione* alterius: scribit *historicus* apud hunc populum in *usu* fuisse Concubinatum, ergo pro *interne* licito *inibi* fuit habitus? Præterquam enim quod in aliqua republica multa sæpenumero *mala* tolerantur; complures inveteratæ apud gentes antiquas *consuetudines impia* memorantur ab *historicis*, quæ tamen non semper à *sapientioribus*

ribus istarum gentium adprobata fuerunt, & habitæ in conscientia pro licitis. Ita apud Romanos divortia licita erant, nec tamen habebantur ab omnibus honesta; vid. *Valer. Maxim. Lib. II. cap. I. & cap. IX.* uti & ipse *Plato* divortia à *Græcis* olim frequentata improbat *XI. de LL.* Denique cum non unus sit Concubinitus, quoniam olim obtinuerit apud has illasve gentes, luculenter id prius docendum fuerit, quam inde ad præsentis Concubinitus evincendam licentiam fiat conclusio. Ut plurimum autem Concubinitus erat populis antiquioribus in prima, quam supra dedimus, significatione moraliter bona acceptus, qui quippe in omnibus cum legitimo matrimonio coincidebat, nisi quod legis Civilis effectibus quibusdam carebat; conf. *Pufendorf. de Jur. Nat. & Gent. cap. I. Lib. VI. §. XXXVI.* Ita certe in prima hac significatione accipit Concubinitus Romanorum Illustris Vir *Kulpisius*, qui, nequaquam, inquit, naturali juri repugnat Concubinitus, qualis apud Romanos fuerat, aut matrimonium, quod ad morganaticam, juxta *Lincen* / dici solet; tales enim similesque minus solennes conjunctiones, utut effectibus juris civilis careant, naturaliter tamen pro veris & essentialibus matrimoniis debent haberi; vid. *Kulpisii Colleg. Grot. Exercit. IV. §. V. pag. 55.* adde *Strauchi. ad Reg. Jur. Diss. III. §. 13. C. I. A. tit. de Concubin. n. 2. & Bœcler. ad II. Grot. pag. 171.* Quod autem ad Concubinitus Græcorum attinet, istos non minus in prima Concubinitus significatione accipimus eo usque, donec nobis probetur tertia significatio, in qua istos ad summum institutum adplicat *Dn. Auctor* de Concubin. §. X, id quod sane nondum probat locus iste *Demosthenis*, qui profertur notisque illustratur pag. 21. Quod cum ita sit, concidit jam omnis discursus iste *DN. Auctoris*, quo exempla Concubinituum apud gentes olim frequentatorum pro licentia sui Concubinitus toto cœlo ab istis diversi urget.

§. XV.

Hæc hætenus ex ratione & ad legis naturalis dictamina. Restat pro instituti nostri ratione ad sacras quoque literas, tamquam ad infallibilem omnis veritatis regulam, exigere hunc Concubinitum, ut exinde eo magis innotescat mala illius moralitas, quapropter nunquam pro perfecte licito haberi potuerit. Agebat id ipsum etiam, ante aliquot menses, profundus celebrisque Theologus, *Breithaupt*,

G

utpote

arripe qui ex dictis Sacrae Scripturae ostendere satagit, *Concubinatum* à Christo & Apostolis esse prohibitum, in *Dissert. Theol. de Concubin. Prohib. §. III. pag. 3. seqq.* Sed multis jam annis antè egregie in hoc argumento versatus est *Thummius* noster celeberrimus, in *Explicit. Decalogi ad VI. Præcept. pag. 460. Quæst. V.* cui titulus: an Concubinitus in *Ecclesia N. Test.* tolerandus sit? Uti & *Calovius* postea *Theologice* hancce ipsam quæstionem *brevibus* pertractavit in *System. Tom. XI. ad Præcept. VI. Quæst. II. pag. 208. seqq.* Nos itaque *tantorum* virorum vestigia in præsens legere nobiscum constituimus, *argumenta Theologica* producturi, quibus impugnari valide possit hujus Concubinitus licentia.

§. XVI.

Argumenta nostra *theologica* contra Concubinitum *presentens* potissima huc fere redeunt, tanquam ad *summam*, quam nos contrahere jubet & præcedens *proximitas*, & subsequens pagellarum *angustia*. Primo, si quid contra *Institutionem* divinam est, illud certe *malum* est atque prohibitum, cum *ea* Institutionum divinarum *ratio* sit, ut istæ *vim legis* habeant, si non semper ad *exercitium* actus, certe ad *speciem* actus *obligantis*, id quod satis *institutio* sacrae Cœna ad oculum demonstrat. Unde & *Thomasius* non tantum in Cautel. circa Jprud. Eccles. cap. V. n. 13. fatetur institutionem divinam habere *vim legis*, & *naturalis* quidem, ut nihil fiat, quod repugnet *fini* primario negotii à DEO instituti; sed etiam de *Crim. Bigam.* pulcre docet, omnes *circumstantias* negotii, à DEO instituti, hominibus per *modum legis* esse observandas & pro *essentialibus* habendas, modo adpareat, DEUM in *iisdem* singulare quidpiam, & ad negotium ipsum *pertinens*, intendisse, aut *easdem* ex postfacto non iterum *sustulisse*; vid. *Christ. Thomasi Disput. Acad. Lipsiens. Dissert. VII. de Crimine Bigamiæ §. 42. p. ag. 509.* Etquæ tandem institutio matrimonii vim legis non habeat, cum eam ipsam obligatoriam esse docet Christus Matth. XIX. Quodsi itaque, *hoc presupposito*, inquiramus jam in *primævam* Institutionem conjugii, profecto adparebit, contra illam peccare hunc Concubinitum; Nam *Gen. II. v. 23. 24. 25.*, ubi enarratur status conjugalis institutio, *conjunctionis* matrimonialis *forma* in eo constituitur, ut mas suæ fœminæ, derelictis quoque parentibus, *adhareat*, & ita isti duo sint in *unam* carnem. Ex quibus verbis *luculenter* satis evinci poterit, quod matrimonium *omne* legitimum ita institu-

institutum sit à Deo, ut conjunctam *adfectionem maritalem* habeat, & ut istud ad dies vitæ *perpetuum* contrahatur. Primo enim per *adhesionem* istam, derelictis quoque parentibus, in *uxore* sua, ecquid innuitur aliud, quam quidem, ut *maritus* æstimet *unice* ac *solemniter* uxorem suam, & amore *maritali* cum ea *uniatur* arctissime? Cum enim per *adhesionem* istam *una* cum uxore sua *caro* evadat *maritus*, certe eo ipso tenetur *conjugaliter* amare uxorem, siquidem *nemo* unquam *suam* ipsius carnem *habuit odio*, sed ad eam *nutriendam* alendamque est obligatus. Atque hic amor est *adfectus* iste maritalis, qui *maritis* erga uxores suas tantopere injungitur ab *Apostolo*, crebris vicibus ingeminante: *mariti, diligite uxores vestras; Eph. V. 21. - - - 33. conf. hanc in rem DNI. Breithaupti Dissert. Theol. de Concubin. §. V. pag. 9. seqq.* Deinde ex *unione* ista mariti & uxoris in *unam* carnem itidem evinci potest *omnis* legitimi matrimonii *indissolubilitas*. Qui enim *una* sunt caro facti, ut *non* amplius sint *duo*, isti certe eo ipso nec amplius sunt *dissolubiles*; Ita argumentatur non tantum ex *Scripturæ* ordine Excellentissimus *Stryckius*, qui, identitas illa carnis, *inquit*, non potest separationem admittere, quia jam non amplius duplex, sed una persona *moralis*, una *caro* est; vid. *Stryckii Exercit. de Relig. Sacram. in matrim. cap. III. §. XXVI. pag. 100.* sed etiam ex *Theologis* nostris *Calovius*, qui ita habet: præcepit illam solitariam *individuum* conjunctionem Dominus, *Gen. II. 25.* ut vir & mulier *una* caro sint & maneant; vid. *Calov. Syst. Tom. XI. ad Præcept. VI. Quest. III.* Unde & ipse DNS. *Thomasius*, vi legis positivæ, in conjugii *Institutione* promulgatæ, docet, conjugium esse societatem *indissolubilem*; conf. *Instit. Jpr. Div. Lib. III. cap. III. §. 40. seqq.* uti & in *Dissert. de crimine Bigamia §. XL. divortium, inquit*, omne institutioni primævæ contrarium est atque adversum; conf. *Dissert. Acad. Lips. Christ. Thomasi pag. 805.* Neque id negari potest à quoquam, cum *interpretationi* huic *doctrinali* ex asse respondeat interpretatio Christi *authentica*, quæ habetur *Matth. XIX. 2. 3. seqq.* ubi *Christus* ad quæstionem: an *liceret* homini *dimittere* uxorem suam *qualibet* ex causa? respondet id *non* licere, quia verbis *Gen. II. v. 24.* indicaverit Deus, se ex *duobus* fecisse *unam* carnem; unde infert, conjunctionem à Deo factam non debere *dissolvi*; vid. super h. l. *Rivetius in Gen. c. II. Exercit. XXVI. pag. 104.* & *Scherzerus in Brevi. Hulsei. cap. XXI. ad Thes. XXV. pag. m. 1219.* Quæ cum ita sint, dispalescit jam, quod

C 2

dixi,

dixi, contra *primævam* matrimonii Institutionem non *uno* modo peccare Concubinatum, qui quippe *excludit* adfectum maritalem, & ad tempus tantum *contrahitur*, ut iterum pro lubitu dissolvi queat. Unde & rectissime à DNO. *Breithaupt* ex his fundamentis ille impugnatur & subruitur in *Dissert. cit.* §. III. & V. Perinde ac *primum* quoque argumentum contra Concubinatus *licentiam* B. *Thummius* noster desumit ex *divina* matrimonii *Institutione*; vid. *Explicat. Decalogi ad VI. Præcept. pag. 460. Quest. V.*

§. XVII.

Rectissime itaque argumentatur *Havemannus*: Concubinatus non est conjugium; Hoc dum tantum à Deo est institutum, omnes reliquæ commixtiones extra matrimonium sunt prohibitæ & damnatæ; *Gen. II. 13. & Matth. XIX. 5. 6. Ebr. XIII. 4. 15. conf. Havemanni Gamol. Synopt. Lib. II. §. ult. pag. 380.* Excipit quidem contra Dns. *Auctor* *Dissert. de Concubin. ad §. IIX. lit. c. pag. 20.* Sed, ut mihi quidem videtur, *parum* solide. Annon enim verum est id, quod Concubinatus *non sit* conjugium? Conjugium definitur à *Thomasio*, quod vi divinæ legis positivæ, sit societas indissolubilis; vid. *Instit. Jpr. Div. Lib. III. cap. III. §. 419.* Et DNS. *Auctor* *Dissert. cit.* Concubinatum suum describit, quod sit societas *facile* ac pro lubitu *dissolubilis*; vid. §. III. pag. 6. & §. VII. pag. 18. Annon itaque *verum* est id, quod Concubinatus *non sit* conjugium? Porro *hoc* tantum conjugium à DEO institutum esse, pariter negari non potest? Sic enim verba *primævæ* institutionis docent, quod non nisi unius maris & unius fœminæ individua ac perpetua conjunctio haberi possit pro matrimonio legitimo, *Gen. II. 23. coll. cum Matth. XIX. 5. 6.* Unde & supra jam citatus *Guilielmus van der Muelen*, nullum, *inquit*, ad explendam libidinem sobolemque procreandam & humanum genus propagandum legitimum à summo *LLatore* proditum medium, *excepto* conjugio, in animorum & corporum conjunctione individua, consistente; in *Comment. ad Grot. Lib. II. cap. V. §. XV. pag. m. 220.* Cùm itaque non nisi *unum* legitimum est matrimonium, per se *inde* consequitur, quod omnes reliquæ commixtiones *extra* matrimonium sint *prohibitæ* & damnatæ; Sic enim nos docet *Apostolus* ad *Ebræos cap. XIII. v. 4.* Honorabile, *inquiens*, conjugium esto inter omnes, *scortatores* autem & adul-

& adulteros judicabit DEUS; ubi manifesta oppositio est inter conjugium & reliquas quascunque commixtiones; conf. B. Thummius, qui pluribus Sacrae Scripturae dictis probat, quod divina jura omnem extra conjugium cohabitationem omni modo prohibeant. vid. *Thummi Explic. Decal. ad VI. Præcept. pag. 461.* Ecquid jam de Concubinato? id, quod referendus sit iste ad prohibitas extra matrimonium commixtiones, ad quas quippe necessario pertinet, quia à legitimo matrimonio diversus est essentialiter, extra matrimonium autem nulla alia licita est nuptialis societas. Unde certe stringunt textus Paulini *I. Cor. VI. 13. 15.* & *Ebr. XIII. 4.* qui quippe sub scortationis voce omnem commixtionem extra institutum à DEO matrimonium complectuntur. Neque enim id tantum pro scortatione habendum erit, ubi aliqua corpore *quæstum* facit, nec pluribus copiam corporis indulget; uti frigide satis meretricem describit Dn. Auctor Dissert. de *Concubin. ad §. VI. lit. h. pag. 26.* Nam stylo Scripturae omnis cohabitatio extra legitimum à DEO institutum matrimonium nomine *meretricis* seu scortationis venit. Unde recte DNS. Breithaupt. omnia dicta, quibus scortatio & adulterium damnantur, toro opponuntur legitimo; ideoque ea tam Concubinatum quemvis, quam reliquas flagitii species prohibent. §. V. pag. 9. Es *ita* suum robur constat rationi ab Havemanno adductæ, quæ, uti dixi, frustra impugnatur, quasi illatio ejus deducta esset ex communi & vulgari explicatione regulæ, institutionem divinam habere vim legis: quæ pertineat ad arcana politica Papatus, secundum ea, quæ DNS. Præses tradat in *Cautel. circa Pracogn. Jur. Eccles. cap. V. n. 13.*

§. XVIII.

Porro quod concernit locum *Matth. XIX. 3. 4. 5. seqq.* is paulo accuratius sub examen à nobis vocandus erit. Proponebatur quippe inibi gravis ista quæstio decidenda: *an liceret homini dimittere uxorem suam qualibet ex causa?* ad eam respondebat Christus, negando, quod id liceat, quia verbis *Gen. II. 24.* indicaverit Deus, se ex duobus fecisse unam carnem; unde infert conjunctionem à Deo factam non debere dissolvi: Quæritur, in quo sit posita vis argumenti? Non una est sententia circa ejus explicationem, cum alii aliter statuunt, uti id videre est apud Rivetum in *Gen. cap. II. Exercit. XXVI. pag. 104. col. 1.* Nobis ita videtur; major propositio continetur

tur his verbis: quod Deus conjunxit, homo non separet; *minor*: Deus conjunxit conjuges, quæ probationem habet ex dictis ex Mose allegatis; *Conclusio* est, conjunctos ergo conjuges homo non separet, id est, talis separatio non potest vel debet fieri *ulla humana* auctoritate, sed *divina* tantum; Deus autem non vult talem separationem fieri, nisi in uno casu, ergo non licet id facere qualibet occasione; vid. Scherzerus in *Brev. Hülfem. aap. XXI. ad thes. XXV. pag. m. 1719.* & Calovius in *Syst. Tom. XI. ad Præcept. VI. Quest. II. pag. 211. seqq.* Quodsi itaque vi edicti Christi omne divortium uxoris interdicitur, certe *Concubinatus* peccat contra hoc interdictum, qui quippe uxorem pro lubitu statuit dimittendam. Unde *frustra* certe dicitur, ab *Auctore* Dissert. §. *IIIX.* quod *Concubinatus* à Christo non fuerit prohibitus. *pag. 19.* Si enim DNS. *Auctor* valide concludit pro *Concubinatus* licentia ex *permissis* apud Judæos divortiis, §. *III. pag. 6.* non minus valide pro *Concubinatus* interdicto argumentabor à *vetitis* Judæorum divortiis. At verò excipit *Auctor* Dissert. locum *Matth. XIX.* agere tantum de divortio justæ uxoris. *ad §. IIIX. lit. c. pag. 20.* Nam existimat iste, quod in lege *Mosaica* tantum agatur de dando libello repudii *justæ* uxori, non autem *secundaria*, quam quippe permissum fuerit pro lubitu dimittere. vid. §. *VII. pag. 19.* Cum itaque Christus l. c. abroget licentiam divortiorum cum solennitate dandi libelli repudii, concludit per *consequens*, nihil ibi interdici de dimittendis uxoribus *secundariis*. Verumenimverò minime est, quod dabilemus, an *libellus* divortii debuerit etiam dari *secundariis* uxoribus: præceptum enim est *generale*, nullam speciem excipiens; vid. DNS. Dr. Breithaupt de *Concubin. Prohib. ad §. IV, pag. 7. lit. b.* Nec est, quod hic urgeatur in *dubio* termino *analogo* absolute posito *regulariter* intelligi debere *speciem* nobilissimam, eoque agi hic de *primaria* uxore, non item de *secundaria*. vid. §. *VII. pag. 19.* Præterquam enim, quod valde *incongruenter* huc trahatur ista interpretationis regula, *aliam* ei oppono, quam me docet *Thomasius* in tract. *Jpr. Div. Lib. II. cap. XII.* de Interpretatione, *eo usque extendendam esse vim legis, quousque valet legis data ratio*; jam verò uti ratio legis de libellis repudii dandis *justis* uxoribus ea erat, ne istæ ita pro lubitu dimitterentur, virique ista Dei permissione abuterentur ad confusionem usque conf. *Osiander*
ad

ad Grot. *Lib. I. cap. II. Thes. VI. Observ. III. pag. 376.* de ratione legis de dando libello repudii: Ita certe & eadem legis ratio ad dimissionem *secundariarum* quoque uxorū pertingere videtur, quas si viri ita pro arbitrio suo potuissent dimittere, quæ, putas, brevi oritura fuisset confusio. Deinde ex vero ait *DNS. Dr. Breithaupt* ex Deut. *XXIV. 1. 2. 3. 4.* intelligi, nisi datus fuisset repudii libellus *secundis* etiam uxoribus, *publicum* istud documentum cessaturum fuisse, quo deterrebantur & accipientes & dantes, ne *ista* ad maritum primum, si nupsissent alteri, redirent, neque hi ipsas reciperent, id quod *abominatio* erat eorum Jehova, qua quis faceret terram peccare; vid. *Breithaupti* Dissert. ad §. *IV. lit. b. pag. 7.* Denique mihi perplacent, quæ habet *Stryckius*: non dicitur, *inquit*, quos Deus conjunxit, ut ita ad personas adplicari possit, sed, quod Deus conjunxit, ut ita innuatur de ipso negotio ibi agi, quod Deus illud conjunxerit, hoc est, *indissolubile* reddiderit, non autem de personis; nam omne matrimonium, ut sic, vi institutionis divinæ est indissolubile; reliqua; conf. *Dissert. Joh. Sam. Stryckii* de Reliq. Sacram. in matrim. *cap. III. §. XXI. pag. 96.* Cæterum miror certe, statui à *DNO. Auctore*, secundarias uxores dimitti potuisse pro *lubum* tempore datæ legis Mosaicæ de libello repudii, cum tamen evincere nequeat eas tum Judæis in usu fuisse, prout id ipse necesse habet confiteri, ad §. *VI. lit. a. pag. 14.*

§. XIX.

Denique uti *I. Cor. VII.* propria sedes habetur materiæ de matrimonio, ita exinde ad oculum potest demonstrari, quod uxor juncta marito sit *indissolubilis*. Sic enim *Apostolus*, mulier, *inquit*, alligata est legi, quoad vivit vir ejus: ubi autem moritur, libera est, ut nubere possit, cui velit: cui geminum habetur *Rom. VII. 1. 2.* Unde illic concludit *ψ. 3.* Paulus, uxorem *ὑπὸ ἀνδρὸς*, quæ marito juncta est, utpote illo vivente, legi maritali vel connubiali de perpetua cohabitatione alligatam seu obstrictam esse. Uti autem vi *edicti Apostolici* uxor non potest à viro *diverſi*, ita nec vir eam pro suo lubitu vel levibus de causis potest *dimittere*. Nam *ψ. 10.* hoc præceptum domini adfert *Apostolus*, ut nec vir separetur ab uxore, καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφίεναι, & ut maritus uxorem non relinquat. Si rationem paritatis, hujus obligationis mutuæ quæras, en! habes eam *v. 4.*
ejus-

eiusdem cap. ubi hæc legeris: mulier proprii corporis potestatem non habet, sed vir; & maritus proprii corporis potestatem non habet, sed uxor. Pater itaque, quod *fundamentum* indissolubilitatis uxoris à marito, & vicissim mariti ab uxore sit *arctissima* ista corporum conjunctio & potestas in illa reciproca. Unde perse jam consequitur, ut fuit ab *initio*, sic in Novo Testamento neque admitti neque permitti unionem aliam, quam quæ in unam carnem, numquam ab hominibus *separandam*, coalescat; Ut adeo inde Concubinatum ab Apostolo interdictum esse, per bonam consequentiam possit erui, quoniam eiusdem proprium essentiale est licentia dimittendi, seu dimissibilitas; contra præceptum Apostoli, qui, uti dixi, vult, ut *omnis* conjunctio in unam carnem fiat *indimissibiliter*; Quapropter etiam si in *terminis* non prohibeatur ab *Apostolis* Concubinitus, sufficit id nobis, quod κατὰ διαίωσαν ab iis damnetur. vid. *Dissert. Breithaupti de Concubin. Prohib.* §. II. pag. 3. Neque enim omnia vitia *nominatim* interdicuntur à Christo & Apostolis, uti nec *omnes* virtutes suis nominibus insignitæ expresse commendantur. At vero excipit DNS. Auctor, Apostolum in recensendis operibus carnis *Gal. V. 19.* adulterium, scortationem, impuritatem *distincte* memorare, nullam vero expressam mentionem παῖδας facere, cum tamen id videatur *opus* fuisse, cum nullum sit dubium, Concubinatum & apud *Romanos & Græcos* fuisse si non frequentissimum, saltem non infrequentem *ad §. XVII. pag. 38.* Enimvero, ecquis *Apostolis* modum scribendi præscripserit? sub ipsa voce *scortationis* comprehenditur Concubinitus; Neque enim, ut existimat DNS. Auctor *Dissert. LL. cc.* putandum est, quasi illo tempore illa scortationis *extensio* nondum fuisset recepta, sed hæc extensio post aliquot secula *demum* orta, quod est petitio principii. Nam cum Concubinitus non sit conjugium, & tamen non nisi conjugium *indissolubile* ab Apostolo pro legitimum habeatur conjunctione in una carne, certe illo *ipso tempore* prohibitus erat Concubinitus, eoque *comprehensus* sub voce *scortationis*, cujus quippe species non postrema est. Unde recte B. Thumminius noster, *Ebr. XIII. 4.* manifesta, *inquit*, oppositio est inter conjugium & reliquas quascunque commixtiones: quia ergo Concubinitus non est conjugium, scortatio erit; vid. *Thummi Explic. Decal. ad Præcept. VI. Quest. V. pag. 460.* At vero nihilominus adhucdum videtur

detur opus fuisse expressa *παλλακῆς* mentione ob frequentatos nimis Concubinatus; At quis omnes species scortationum, quæ apud gentiles in usu fuerunt, expresserit, suisque insignitas nominibus recensuerit? Mos iste est *Apostolorum*, ut sub generibus omnes species intellectas velint. Deinde satis expresse, puto, Concubinatus prohibetur *I. Cor. VII. v. 7.* ubi Apostolus ad quæstionem: quodnam remedium sit contra libidines: respondet, id esse unum matrimonium indissolubile. Ubi certe prohibet aliud quodcunque remedium extinguendi libidines, & per consequens ipsum quoque hunc Concubinatum, quem vero *DNS. Auctor* pro remedio habet ut quo quis suas restringere possit libidines & ita evitare scortationem ad §. XXVI. pag. 50. Unde itaque contra Concubinatum sic argumentor: *Apostolus* non nisi matrimonium legitimum, quod constat conjunctione in unam carnem indissolubili, pro remedio evitandæ scortationis vult ut adhibeatur, ergo frustra pro tali remedio habetur ab *Auctore* Concubinatus, qui quippe insuper frena potius laxat libidini, quam quidem ut eam cohibeat & coerceat, id quod supra probatum dedimus.

§. XX.

Atque his ex rationibus, quas nobis suppeditarunt *sacra litera*, luculenter satis innotescit, quod *iuri divino* adversetur Concubinatus, eoque nunquam pro interne licito potuerit haberi. Opponuntur quidem hætenus dictis exempla Concubinatum in *sacris* literis passim obvia. Enimvero, ut rem à prima origine sua repetamus, si in primum Concubinarium inquiramus, is impius erat ex familia *Cainitica* oriundas *Lamechus*, vulgo ob id ipsum dictus à multis *mæchus*: è contrario autem ex filiis Dei nullus tum temporis Concubinam sibi in torum adscivisse legitur. Unde & *Calovius*: de polygamia & Concubinatu, inquit, nihil legitur in historia *Patriarcharum* ante diluvium; in *System. Tom. XI. ad Præcept. VI. Quest. II. pag. 108.* Uti autem impii semper offendiculo fuere piis, ut eos sensim sensimque in scelerum suorum societatem pertraxerint: ita mihi quidem nullum est dubium, quin exemplum *Lamechi*, primi Concubinari, lapis iste offensionis fuerit, quo successu temporis ipsi quoque filii Dei eo usque fuerunt seducti, ut, quas volebant, promiscue uxores duxerint, & neglectis matrimoniis legitimis, non nisi per turpes Con-

cubinatus genus suum propagaverint. Id quod quantopere Deo displicuerit, saltem cognoscere licet ex *severa* ista *increpatione* ac querela super hac re supremi ac *purissimi* Numinis, *Gen. VI. 2. 3.* quam subsecuta tandem est *diluvii* poena, cum Deus, omnibus minis istius insuper habitis, *conflagrantes* undiquaque hominum libidines aquis extinguere necesse habuit. *Gen. VII. 17.* Deinde *post* diluvium, *ante* datam legem Mosaicam, de *novo* frequentabatur *Concubinatus*, & quidem à *Patriarchis* fidelibus. Non quasi post *Lamechum*, primum Concubinarium, *Dispensatum* fuisset à Deo, ut Patriarchæ postea *sine* peccato in Concubinato potuerint vivere. Nullam enim *dispensationem* admittere possumus, qui statuimus contra *legem naturæ* esse Concubinatum, ex *communi* autem sententia in lege naturæ locum *non* habet *dispensatio*. Sed *tolerantia* erat divina, qua Deus Concubinatum, tamquam *peccatum* in se quidem & sua natura *mortale*, in istis viris reputavit pro *veniali*, ob conditionem Patriarcharum *presentem*, cum isti essent in *fide*, neque ex *intentione* mala Concubinatum frequentarent, sed ex ardentissimo potius desiderio accelerandi *adventus Messie*, quem ex suo semine nasciturum ex *promissione* noverant. *Gen. XVI.* Unde & *Consistorium Wittenbergense* pro defensione Patriarcharum, inter alia & hæc scribebat olim: Es ist solches von denen Patriarchen nicht aus *Fleischlicher Lust* / noch aus *muthwilliger Verachtung der Ordnung Gottes* / oder aus *Vorsatz* etwas wider Gott zu thun / geschehen / sondern aus *sonderlicher Begierde des versprochenen Weibes Saamens* / an den sie glaubten: sind sie demnach denen *Ehebrechern* nicht gleich zu halten / noch auch deroselben Weiber pro scortis; de *Anno 1609. die 26. Septemb.* Cum itaque Deus videret in *Patriarchis* nullam suis legibus *contraveniendi* intentionem directam, *nullam* meræ libidinis desideratam *expletionem*, sed *pium* desiderium *adventus Messiani* ex ardentissima *fide* ortum, *tolerabat* in iis Concubinatum, perinde ac in suis fidelibus hodieque non minus quam olim multa *peccata* in se *mortalia* tolerat, eaque pro venialibus habet, ob eorum *fidem*, & *bonam* quandoque *intentionem* in ipso incogniti peccati cuiusdam exercitio. Atque hæc sententia est Magnifici hujus Universitatis Cancellarii, DNI. Doctoris *Jægeri* in *Theol. Moral. ad Precept. VI.* quod elegantissimum opus adhucdum sub prelò sudat;

ut & summe Reverendus VIR, DN. D. Psaff. ad Synops. Thummi-
anam in Supplem:nævum in Patribus admittit, & pro hac sententia mul-
tos Ecclesiæ nostræ Doctores in medium adfert, ut est Brentius in Gen. fol.
133. Luc. Osiander Comm. T. I. f. 44. 368. Gerhardus de Conj. fol. 117.
& qui sunt plures alii. Cæterum DNS. Doctor Breithaupt in ea est
opinionem, quod Concubinatus Patriarcharum aliorumque Israëlita-
rum non fuerit oppositus conjugali statui, verum inclusus: siquidem se-
cundū regulā non aliæ mulieres illis permissæ fuerint, quam quæ con-
juges aut primariæ, aut saltem secundariæ, veræ tamen ac legitimæ essent,
nimirum individua; vid. Dissert. Theol. Breithaupti de Concubin. Prohib.
§. IV. pag. 6. vid. & Gerhard. Loc. Theol. de Conj. §. 555. Id certum nobis
videtur esse, Concubinatum Patriarcharum, intendentem quippe pro-
creationem sobolis, non tantum differre à legitimo matrimonio, quantum
ab eo quidem differebat Concubinatus gentilium, qui in statu infidelita-
tis constituti non nisi libidines suas explere intendebant, eoque à Deo
tandem gravissime sunt puniti deque ob id ipsum ad internecionem
usque.

§. XXI.

Porro subsecuta tandem legis Mosaicæ promulgatione, uti in
istâ Concubinarum nulla fiebat mentio, ita nec amplius apud Ju-
deos in usu fuisse legitur Concubinatus; Unde & D. Calovius, in hi-
storia Moïsis ac Josuæ, inquit, nihil tale legitur, nec in Judicum hi-
storia; LL. cc. ad Præcept. VI. Quest. II. pag. 210. Id quod ut recte
agnoscit DNS. Auctor Dissert. de Concubin. ad §. VI. lit. a. pag. 14.
ita male lit. f. pag. 15. asserit Concubinatum non esse prohibitum in
lege Mosaica, quod constet ex ipsa legis inspectione. Inspectio e-
nim legis Mosaicæ omnem extra legitimum matrimonium cohabita-
tionem cum fœmina damnatam esse ostendit, cum præcepto sexto ea
implicite prohibeatur, quod quippe vult, matrimonium sit indivi-
duum ac honorabile Ebr. XIII. v. 4. Quod autem attinet ad divortio-
rum licentiam, præterquam quod sint, qui à Mose divortium non
nisi in casu adulterii concessam esse statuunt, ut Tertullianus, id cer-
tum est, quod Deut. XXIV. non permissus fuerit ille libellus repu-
dii, ut quodpiam bonum, sed propter duritiem cordis, adeoque ut
aliquod malum, & in hac re juxta Augustinum Lib. de Bone conju-
gali cap. VIII. magis adparuit divortii Exprobatio, quam Approbatio;
conf. Osiander ad Grotium ad Th. VI. Observ. III. pag. 376. Unde re-

Æ DNS. *Breithaupt*. ex intentione Dei, *inquit*, huc etiam tendebat *præceptio* de libello repudii, ut testarentur eo, ac recordarentur, sibi ex *primæva* conjugii Institutione *haud licitum* esse divortium ad §. IV. *lit. b. pag. 7.* quæ certe ejusmodi sunt, ut *omnia* divortia sive *primariæ* uxoris sive *secundariæ*, sive adsit solennitas dati libelli repudii, sive ea absit, pro *malis* & in se *illicitis* habenda esse evincant: Unde jam *omnis* vis argumenti istius, quod à *licentia* divortiorum apud Judæos pro ipsa quoque *licentia* Concubinatus, cujus *essentiale* proprium est *dimissibilitas*, ducitur, *uno* hoc *ictu* quasi concidit.

§. XXII.

Constitutis *postea* regibus *denuo* introducebatur *Concubinatus*, & quidem non nisi à *Davide* & ejus filio, *Salomone*, qui posterior *inprimis* multarum uxorum & *Concubinarum* vir fuit, quod *ipsum* *sane causa* fuit, tragici ipsius in *idololatriam* lapsus. Quod autem ad *Concubinatum Davidis* attinet, sunt non pauci, qui eum interne licitum fuisse ex eo probant, quod Deus pro *beneficio* reputarit datas Davidi in sinum uxores Saulis, I. *Sam. XII.* Enimverò ibi non agitur de *traditione* in matrimonium, sed de ea, quæ est in *imperium* atque *dominium*. Præterquam enim, quod *incestum* ita commissurum fuisse *Davidem* sit verosimile, nullibi in *sacris* legitur *Davidem* accepisse, seu habuisse uxores antecessoris sui in *conjugio*, quod nec ex eo est *verosimile*, quia *istæ* tum jam *grandævæ* erant, eoque ex *cohabitatione* cum istis parum *voluptatis* capturus fuisset *David*. Id pro certo adfirmare audeo, displicuisse Deo *Concubinatum* Davidis, in cujus pœnam *Concubina* Davidis ab *Absolome*, conjecto parente in exilium, per *vim* idque sub *patente* cœlo *inceste* stupratae sunt II. *Sam. XVI. 22.* Cæterum in *aliorum* regum historia de *ipsorum* polygamia & *Concubinatu* nihil invenitur.

§. XXIII.

Sub initia denique *Novi Testamenti* omnis polygamia, *divortium* omne & *Concubinatus* à *Christo* interdicebatur, qui quippe *omnia* ad *primævam* institutionem matrimonii revocabat *Matth. XIX.* Contra eam autem esse *Concubinatum*, id quidem est, quod supra probatum dedimus. Atque ita hoc ipsum quoque interdictum obtinuit in succedentibus *postea* seculis, unde *Calovius*, id dubio vacat, *inquit*, penes *orthodoxos*, sublatam esse *legem* repudii à *Christo* sæpiuscule, laudato loco

loco Matth. XIX. eamque abdicationem *validam* fuisse in orbe *Christiano* quicquid sit de Pontifice Romano & Babylonica meretricis cor-
 valibus. in *System. Tom. XI. ad Prac. VI. Quest. II. pag. 211.* Quodsi autem
sublata erant *divortia*, ipse certe quoque *Concubinatus* auferebatur, qui
 pro *essentia* suo requisito habet *divortiorum* *licentiam*. Quicquid sit
 de *exemplis* Concubinatum in ipso quoque orbe *Christiano* olim ob-
 viorum, quorum plerique legitima erant atque *individua* matrimonia,
 nisi quod *effectibus* quibusdam juris *civilis* caruerunt. Deinde *hodieque*
 in medio orbe *Christiano* ea proh! dolor fiunt, quæ contra *leges* *Chri-*
sti sunt, easque à *diametro* violant. Denique non deficiunt tum temporis
testimonia agnitæ turpitudinis Concubinatum; Præterquam enim quod
 in Jure Justinianæo pro illicito habeatur Concubinatus, vid. L. un. C.
 de Concubin. & L. ult. in fin. C. commun. de manumif. & Novell. 18.
 c. 5. Novell. 89. c. 12. §. 5. l. ult. in fin. ff. de repud. l. 121. de verb. obli-
 gat. Sic tradit *Jus Canon.* quod 32. q. 4. ita habet: Dicat aliquis, *uxorem*
 non habeo, & ideo *ancillam* mihi associavi, audi quid scriptura dicat ad
 Abrahamum, ejice ancillam, & filium ejus, non enim erit hæres filius
ancilla cum filio *libera*. Si igitur *ancilla* filius hæres non est, ergo neque
 filius est. Cur ergo quæritur *tale* conjugium, de quo susceptus filius nec
 successionis possit esse hæres nec sanguinis; nec habere potest hære-
 ditatis consortium; qui non habet *originis* privilegium, de quo
 nati *fili* non sunt testes *matrimonii*, sed *adulterii*.

§. XXIV.

His denique addimus consentientem calculum quoque *recen-*
tiorum & *Theologorum* & *Jctorum*. Ita *Facultas Theologica Lipsiensis* ad
 hanc quæstionem: Obs recht sey eine *Concubinam* zu haben/ Wann man
 sich zu derselben allein hält und sich mit keiner andern vermischt?
 Berichten wir so viel / daß unsers wissens der *Concubinatus* kein Gött-
 licher Stand ist / und deswegen kan keiner mit gutem Gewissen
 darinnen leben / sondern gehöret unter die *fornicatores*, von denen
 die Epistel an die Ebræer sagt: c. 13. Die Hurer und Ehebrecher
 wird Gott richten. Weil es dann ist wieder Gottes Ordnung/
 die da lautet: so sie sich nicht enthalten / so laß sie freyen
 (nicht aber laß sie Concubinen halten) *I. Cor. VII. 9.* so kan auch solches
 keines wegs recht gesprochen werden / und mag nicht helffen / daß
 er bey einer alleine bleibe. addatur *Herbrandus Comp. excus. 1583.*

pag. 861. 862. dicit, ut & *Hafenrefferus Comp. Theol. pag. 609. 610.* Concubinatum nihil aliud esse, quam *scortationem & adulterium*, quorum utrique Deus gravissimas & corporales & æternas pœnas fit comminatus. *Wesenbecius* in Paratitlo de Concubinatu, Concubinatum tam *jure divino* quam *Canonico* in totum damnatum asserit. *Manser* tract. de nuptis fol. 336. *Leo Imperator Nov. Const. 91.* sic quoque *die Reichs Abschied.* Alii Concubinarium *turpem* personam dixerunt, & propter *mortale* peccatum, in quo existit, *infamem* dici posse asserunt, ac à *testimonio* repellendum, quippe qui Deo *infidelis*, non fidelis hominibus esse præsumatur.

§. XXV.

Atque hæc hætenus de Moralitate Concubinatus. Ecquid autem optandum magis, quam ut magni inprimis viri ejusmodi controversias non moverent, his præsertim temporibus, cum tanta ubique multitudo est Epicuræorum, quibus vix gratius quodpiam, quam quidem de ejusmodi rebus quas optant, licitis, annunciari potest Evangelium. Et quam facile etiam evenit, ut innocentes quoque animæ inanibus ejusmodi sermonibus seducantur, cum magnorum virorum auctoritas tot jam homines in præcipitium egerit. Væ autem, qui scandalo sunt aliis! In eorum enim caput recidet, quod prædixit Dominus, ejusmodi hominibus, Nam ex vero ait D. Spenerus: *Wenn man einen Menschen ärgert / und zum bösen verführet / von dessen Hand wird Gott des geärgerten Seele fordern. Ja wo ein solcher geärgert nachmahl andere wiederum ärgert und verführet / und solches Ärgernus immer weiter fortgepflanget wird / wird vor Gott die Schuld aller solcher Sünden noch immer auf den Ersten Uyrheber gelegt: reliqua: vid. Speneri Lebens Pflichten pag. 396. Part. II.* Quibus addimus illa Augustini: in æternum

STULTITIÆ pœna luenda est, quem falsa
opinio deceperit.

